

Text: JOSEP M. SORIANO BESSO
Fotos: PADI
Gràfics: JESUS MONTALT PLANELLS

LA SEQUIETA

*"Quatre fanecades en la partida de LA SÈ-
QUIA DE LES ERES..."*

(de l'inventari de béns d'un obrer de vila d'Alaquàs, Pere García, al 1.543, segons transcripció feta pel professor Joan Redal, i publicada als "Quaderns d'Investigació d'Alaquàs 1.982").

"De Bennager salen, antes de alcanzar el pueblo de Alaquàs, los brazos de SEQUIETA y ROLLET, que sirven 157 y 152 hanegadas respectivamente; son ROLLS con derecho continuo al agua".

"ROLLS: Su origen responde sin duda a privilegios, a concesiones excepcionales para determinadas tierras. Algunos señores o asociaciones especialmente poderosos obtenían el derecho de abrir estos ROLLS y beneficiar sus campos. No deben proceder, pues, de los comienzos de las Comunidades sino de situaciones históricas más tardías, quizás de los años posteriores a la Reconquista. Pero no hay datos de estas concesiones"...

("La Huerta de Valencia. Zona Sur. Estudio de Geografía Agraria" del prof. Eugenio L. Burriel de Orueta. Institución Alfonso el Magnánimo 1.971).

LA SEQUIETA està ja morta. Fa ja vora deu anys que ningú rega d'ella. La major part de les terres s'han convertit en solars, o en altes finques repletes de gent i de cotxes.

Pel que diuen, hi havia encara vora una cinquantena llarga de fanecades en cultiu, que hagueren pogut fer ús de *la sequieta*. Els llauradors, però, deixaren d'utilitzar-la perquè el cost del seu manteniment, de la seua neteja periòdica, resultava més alt que fer arribar l'aigua dels pous de rec del *Bovalar*.

La sequieta ha deixat de portar aigua. A partir del "*Matadero*", la voréu plena de brosses, de peltret i de deixalles. Ha deixat de fer la seua funció, i una sèquia que no porta aigua, acaba sent una sèquia morta.

DURANT MOLT SEGLES, PART INTEGRANT DE LA VIDA D'ALAUQUÀS

Cal fer menció, cal deixar constància d'aquesta defunció, perquè *la sequieta* ha segut part integrant de la vida d'Alaquàs durant molts segles.

Fa només dos-cents anys, vorejava els casc de la població per la part de ponent. Alaquàs ha estat sempre assentada junt al castell, al límit mateix de les terres de regadiu del marge dret del riu Túria. Més amunt, tirant cap a ponent, tot era secà. Llevat d'algunes poques terres del secà de Torrent, regades per aigua de les fons. Després, en fer-se gran la vila, *la sequieta* travessava ja carrers i cases, i constituïa un element quotidià, familiar, de tots els alaquaseros.

Gràcies a la seua aigua, els llauradors d'Alaquàs comptaven amb unes 300 fanecades més de regadiu, situades a la banda de dalt de la sèquia mare, condemnades a ser de secà, sense aigua. No oblideu que sols seixanta anys arrere començaren els pous a treure aigua, i que tota la banda de dalt del terme era secà: vinyes, garroferes, oliveres, etc.

La sequieta eixamplava les terres de regadiu d'Alaquàs. Circumstància aquesta a tindre ben present, des de l'òptica dels nostres avant-passats, perquè el nostre ha estat el terme municipal més reduït de tota la contornada, i el de menor número de fanecades de regadiu.

A més a més, i per augmentar el significat de la seua importància, amb les aigües de *la sequieta* podia regar-se qualsevol dia de la setmana, atenint-se a uns torns. La derivació l'entrada de les aigües cap a *la sequieta* era contínua, lliure, sols calia tindre ben net el seu accés per a que l'aigua entrara a peu pla. Com ocorria amb la sèquia del Rollet.

En cavi, a les altre partides de regadiu del terme *el Terç* i *el Dijous* calia fer-ho amb molta més limitació.

"M'agüelo" canvià sis fanecades del *Terç*, per dos fanecades de *la sequieta* en diu un informador de quaranta anys.

¿PER A ON ANAVA?

¿Per a on anava *la sequieta*?. Podeu seguir el seu trajecte a través del gràfic.

La seua eixida de la sèquia mare de Benager, era al final del carrer de Santa Cecília, tocant el terme d'Aldaia en justament comença ara la zona poliesportiva.

Pel carrer Santa Cecília.

La seua eixida de la sèquia mare de Bennager, era al final del carrer de Santa Cecília, tocant el terme d'Aldaia, on justament comença ara la zona poliesportiva. Voreu encara alguns senyals indicades. Anava pel *carrer Santa Cecília*, creuava *el carrer de l'Arbre*, i per darrere de ca "el tio Batiste el Blaiet" i de ca "els burros" travessava el *carrer Benlliure*, i es colava pel forn i per cases i corrals arribava al carrer del *Centro*.

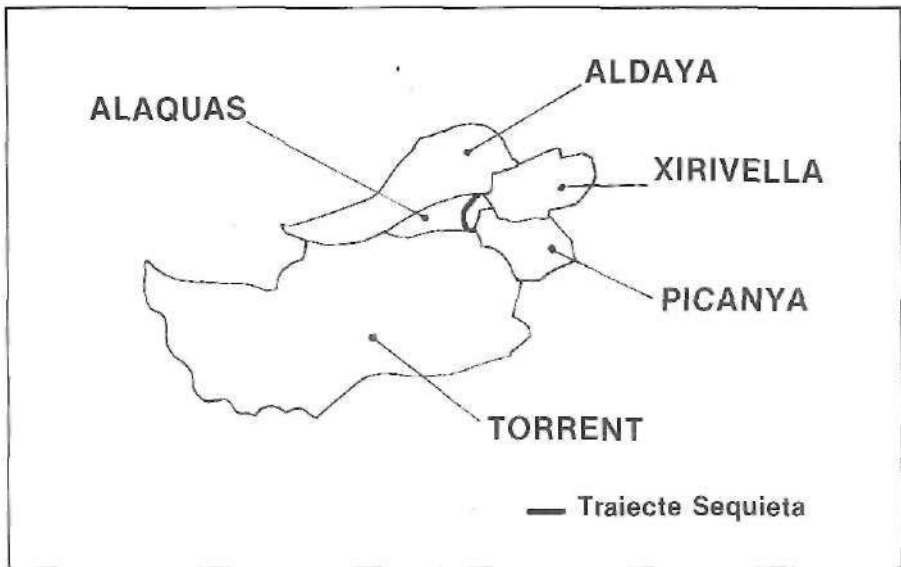
Creuava el *carrer Major* i es ficava per baix del que ara és l'Armeria Montoro, "el marxante", i pels corrals de les cases de "l'abogat", ca "Treneta", etc. i de *l'hort dels Senyorets* arribava a creuar la *Fillola*.

Entrava a *l'hort de les monges*, i per darrer del "*Matadero*" anava a parar a *l'hort de Cabot*. Creuava la *carretera de Torrent*, a l'altura de la Renault i tornava a parar a la sèquia mare abans del *motor de Sant Jaume*, on comença justament el terme de Picanya.

És a dir, travessa el terme de nord a sud, per la part més estreta. El terme d'Alaquàs es allargat, molt allargat. *La sequieta* ens donava la mida de la seua amplària.

¿FOU LA SEQUIETA UNA FITA DELIMITADORA DEL NOSTRE TERME?

Per ordre vinguda des de Madrid, cent cinquanta anys arrere, vingué el moment de delimitar els termes municipals. És molt probable que s'utilitzara neixement i l'acabament de *la sequieta* com les fites separadores de dos dels termes veïns; de Picanya i d'Aldaia.

Cosa que si fon així, si aquesta fon de circumstància realment delimitadora, podríem tindre ahí la causa del per què tenim un terme tan estranyament llarg, estret i reduït.

I no deuen anar molt allunyades les raons, perquè ens fa l'efecte que per als nostres majors els drets d'aigües eren de capital importància, inamovibles i sagrats. I les partides de rec deurién resultar significatives i rellevants per a les famílies llauradores, com ho eren les que poblaven aleshores Alaquàs, Picanya, Aldaia i Xirivella, a l'hora d'assenyalar i acordar quines terres estaven adscrites a aquest o a d'aquell altre municipi, i confeccionar així el cens de contribuents.

Un tema d'estudi i d'investigació, aquest, que ens aclariria moltes coses, i que podria resultar d'interés per als geògrafs i historiadors d'Alaquàs que omplin les facultats universitàries.

UNA "ESCURÀ" MOLT SOVINT

Del curs de *la sequieta* encara teniu mostres ben a la vista. Als carrers descrits vorèu encara trapes de ferro, cada deu o quinze metres.

Abans ho eren de vigues de fusta, i aquestes trapes, en obrir-les, les feien servir per a netejar la sèquia. Es ficaven els homens dins, i amb lligons i cabasos treien, "escuraven" el tarquim. Calia fer-ho molt sovint, cada any. Encara que després ana fent-se més tard. L'aigua entrava a peu pla, i quan més neta estava *la sequieta*, més aigua entrava. Hi haguè any que vingueren els picanyeros, per voluntat i conveniència, a netejar-la. Els sobrants de

Creuava el carrer de l'arbre i per darrere de les cases eixia al carrer Benlliure. Després la feren anar recta pel carrer de l'arbre...Aquestes trapes, en obrir-les, les feien servir per a netejar la sèquia.

la sequieta tornaveu a caure a la sequia mare, i això els beneficiava.

El dipositaven en montons, al carrer mateix i a la boca de les trapes, i després de deixar-lo secar uns dies i de produir "embrutaes" inacabables entre la xicalla del veïnat, el carregaven en carros i se l'enduien.

Aquesta neteja del tarquim, feta també als altres trams de *la sequieta*, fora ja del poble estaven obligats a fer-la tots els llauradors que tenien terres en la partida.

Durant molts anys el "tio Pepet", "el de taio" i el "tio Paulino" anaven al front i organitzaven la faena.

Ens diuen les persones majors: "Quant el "Tío Pepet i el tío Paulino" moriren, quan ells deixaren de preocupar-se de tot, li vingué la mort a la sequieta. Altres llauradors més joves opinen que no, que arribà un moment que costava més la neteja, que pagar l'aigua del motor. Cada volta quedaven menys fanecades...

A més a més als darrers anys, ja veies homens llogats per fer una feina cada volta més desagradable i penosa. La brutícia de les aïgues era creixent. Aldaia començava a fer-se gran i a desaiguar a la *sèquia de Bennàger*. El "matadero" del poble veí, junt a la via del tren, feia arribar molta sobralla animal. El tarquim ja no era sols el fang que anava dipositant l'aigua del Túria, sobretot quan venia roja de les plujes.

Recorde haver-me trobat una volta, allà per l'any 60, a la farmàcia de don Fernando a un d'aquells homens llogats que es ficaven als tunels de la *sequieta* per a "escurar-la" —justament al que feia poc començava a fer de soterrador junt amb la dona— demanant no sé quina medicina, perquè s'havia intoxicat fortament pels gasos de tots aquells detritus.

ELS CARRERS I LES CASES, LA FEREN CANVIAR DE CURS

La sequieta, que durant segles anà seguint el mateix camí, es va vore obligada a variar lleugerament el seu curs. Era molt important la seua funció de rec, però moltes cases del carrer Benlliure estaven construïdes al seu damunt, i l'humanitat perjudicava greument les persones, i fins i tot les edificacions.

Fon pels anys de la República segona, allà el 33 ó el 34 quan es va decidir treure le sèquia per fora de les cases del carrers de l'Arbre i Benlliure, tirant-la pel carrer, i fent-la d'obra.

I tapant-la. Perquè, abans només travessar les cascs, apareixia descoberta pels corrals del Forn del "tio Salvoret" o dels Andalussos, de ca "la tia Roseta" i de *ca Patilla*. I en cruar el *carrer del Centro*, i arribar al *carrer Major*, funcionava un "llavaero", en una replaceta sobre la qual es va construir posteriorment la casa cantonera, coneguda per la del "*tio Paco l'EstanqUeret*".

Recta pel carrer de l'Arbre i pel carrer Benlliure.

Anava per baix de ca la "tia Rosario la Cacana", creuava el carrer Benlliure, es colava pel forn, i per cases i corrals arribava al carrer del Centro.

La feren anar recta pel carrer de l'Arbre i pel *carrer Benlliure*. Després, pel *carrer del Centro*, i en creuar el *carrer Major* continuà el seu curs tradicional, per baix sols de la casa del "marxante". Després anava ja pels corrals d'aquelles cases grans, construïdes molt probablement a la primera meitat del segle XIX per les famílies llauradores que necessitaven major espai que el que proporcionaven les casetes a on vivien, molt més menudes, del carrer Fondo ó de València, de la Placeta de Sant Roc, i voltants. O perquè fugien d'aquestes carrers que havem esmentat, de la part més baixa del poble, subjecta periòdicament a les turbulències del barranquet.

LA SEQUIETA VOREJA VALA PART DE DALT DEL POBLE

¿Per qué *la sequieta* anava pel mig del poble?. La pregunta se la feia vint anys arrere molta gent que desconeixia tot el que estem referint. La constestació ja està arpeggada en el text que portem escrit. De tota manera considerem'ho ara més detingudament.

Els nostres majors, els nostres avantpassats, en voler eixamplar el poble ho feren per la banda de ponent, per la banda de "dalt", del secà, per les terres a les quals no arribava l'aigua de rec del Túria.

Ens estem referint al tros de *carrer Major* més enllà del *carrer del Centro*, al mateix tros del *carrer Benlliure*, al *carrer de Sant Hipòlit*, al de *Sant Jeroni*, al de *Sant Josep*.

Fa ara dos-cents anys, a l'acabament del segle XVIII —abans de la guerra contra els francesos— Alaquàs estava delimitat per la banda de baix per la *sèquia de Bennager*(e\ "bañeor"), que venia des d'Aldaia, i per la seua prolongació a partir del *Molí*, enfront del *Castell*, a través del *carrer de la Sèquia*, hui *carrer del P. Guillem*.

El tros aquest de sèquia que anava, i va encara, per davant del castell, vorejava *la conserva*, el cine Hercumar, el magatzem de guano de Balles-ter, creuava el camí nou de Torrent i s'enfilava cap al terme de Picanya pel motor de Sant Jaume; el tros aquest de sèquia s'anomena del *Terç* perquè davant del *Castell*, i davant d'on estava *el Molí*, hi ha un partidor d'aigua que envia un *terç* en la direcció descrita, i dos terços per l'actual Avinguda de Miguel Hernández vorejant les propietats de les catequistes, pels Fon-c/os, que dien, cara a *Samarra* i cara el motor de *La Pastora*, buscant les terres de Xirivella i Picanya.

I per la banda de dalt estava delimitat per *la sequieta*. El carrer de *les Eres*, ara *Benlliure*, no anava més allà del *carrer de l'Arbre*. Es a dir, era un carrer que duia des de la part antiga del poble cap a les eres, on el nostres majors batrien el forment i d'altres grans. I el mateix ocorria pel *carrer Major*, com explicàvem a les pàgines d'abans.

Tot això eu fa pensar, per exemple, que *la Casota* del cantó *carreronet del Centro*, es trobava als afores del poble, tocant *la sequieta* mateix, d'on s'abastirien d'aigua.

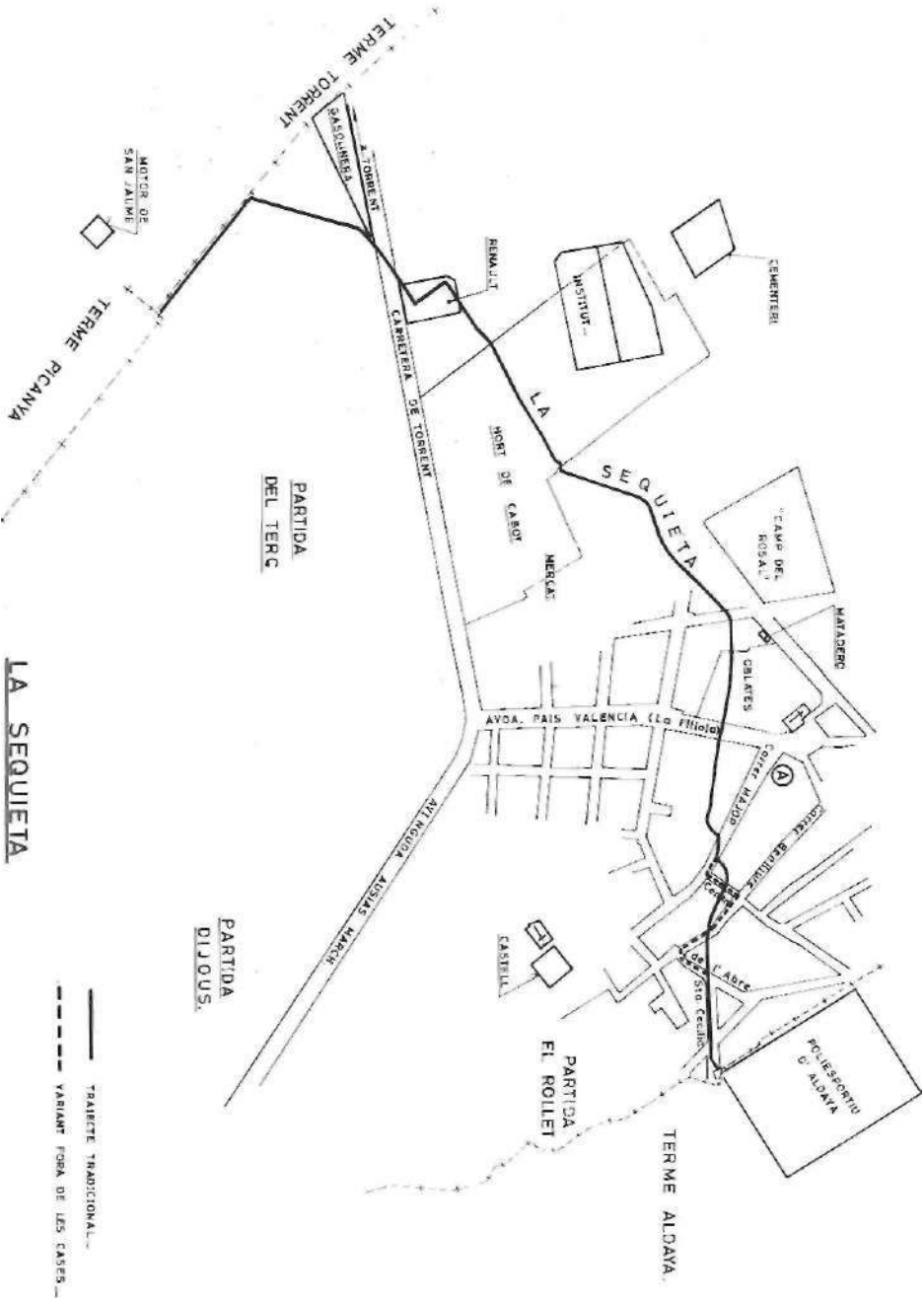

En creuar el carrer del Centro, i arribar al carrer Major, funcionava un "llavaero"... Creuava el carrer Major i es ficava per baix de ca "el Marxante"...

Per baix de ca "el Marxante", i pels es corral de les cases de "l'abogat", ca "Treneta", etc. i de l'hort dels Senyorets arribava a creuar la Fillola. Hui és tot un solar ple de brosses i de peltret.

LA SEQUIETA

Entrava a l'hort de les monges, i per darrere del Matadero...

I ja als afores del poble, estaven *les eres*, el *convent*, les fabriques *dels perolers* situades per les proximitats de *la sequieta* per al subministre d'aigua, als voltants del carrer de Sant Hipòlit, patró seu...

Aixina era, en la seua delimitació, l'Alaquàs de fa dos-cents anys. El professor Joan Redal ben bé que ho explicava al quadern n.º 1 de les "Publicaciones del Instituto de Bachillerato de Alaquàs", quan analitzava el creixement urbanístic de la nostra vila.

CONÈIXER LA HISTÒRIA PER A CONSTRUIR MILLOR EL FUTUR

No fon un obstacle massa difícil de salvar el curs de *la sequieta*, en créixer el poble cap amunt. La sèquia era estreta i no calien grans esforços d'ingenieria.

Més problemàtica fon la vida domèstica, amb humitats inaguantables per a les cases que vivien al damunt, o a la seua vora. Per això fou encertada i celebrada la decisió de treure la sèquia de baix les cases, i fer-la seguir el curs dels carrers de l'Arbre, Benlliure i del Centro.

I de tapar-la. "Un germanet meu, molt menut —em contava el "tio Virgilio", en una conversa, dos anys abans de la seua mort— es morí ofegat en *la sequieta*, que passava pel corral de ma casa".

I jo puc afegir que una germana meua, ben a punt que es trobà, als set o huit anys, en colar-se pel forat d'unes de les vigues aquelles, mal col.lo-

cada, si no haguera actuat amb decisió una dona del veïnat, la tía Pilar "la Tàpia" si no recordé malament.

També fou acertada i lògica la ubicació del "barrio", allà a finals del segle passat, quan el tio Redó —segons ens contaven seus rebesnéts, Josep R. Sanchis i Francesc Pons als "Quaderns d'Investigació d'Alaquàs, 82"— volgué eixamplar el poble amb 80 vivendes d'una sola planta, ara dirien vivendes "unifamiliars".

Ho feu, molta atenció, per la banda de dalt del poble, en terres de secà, sobre un garroferal.

Con ho feren, seixanta anys després, amb el "barrio" de San Fermín o de "los faroles". A la part de dalt, del secà.

COMENÇA LA DESFETA...

Cinc anys després, només cinc, començà la desaparició fulminant de la partida del Rollet, amb la barriada de Socusa; i a continuació, d'una part important de les terres de *la Sequieta*, del *Terç*, i després del *Dijous*.

Més de 500 fanecades de terra d'horta, d'aigua franca, de terra fèrtil, han desaparegut per al cultiu.

Fa vint anys preocupava molt poc la carestia de l'aigua. Els pous la treien barata al Bovalar. El pantà de Benagéver-Generalísimo feia anys que havia aconseguit regular el sumistre, i alleugerir els patiments dels estius als llau-

Plena de brosses, de peltret i de dexalles. La sequieta ha deixat de fer la seua funció, i una sèquia que no porta aigua, acaba sent una sèquia morta.

Per darrere del "Matadero" anava a parar a l'hort de Cabot.

Per dins de l'hort de Cabot...

raclors de L'Horta de Valencia...L'aigua no tenia el valor de cent anys arre-re, ni el d'ara, per cert.

¿Qué més donaven 500 fanecades d'horta d'aigua franca, amunt o avall?. Era més important construir, vendre solars, obrir carrers...

Existix una ciència i unes tècniques per ordenar el creixement de les poblacions, i fer-ho amb tot un conjunt de previsions, de dades i de condicionants.

Certament que, a l'Alaquàs dels anys 50, aquesta ciència anomenada urbanisme era ignorada. Com també ho era a les poblacions del nostre entorn, de la mateixa capital.

Ja a hores d'ara, haven fet desaparèixer *la sequieta*, i pràcticament la totalitat de les terres que d'ella regaven.

Potser això era irremeiable, per molt d'urbanisme que li haguérem ficat, i per molta ciència que haguérem gastat.

O potser no. Potser el creixement del poble s'haguera pogut fer dins d'altres coordenades, funció dels interessos comunitaris i en menor mida dels "particulars", i amb criteris més amples, més tècnics i objectius. I en eixe cas tal volta haguérem tingut *horta* i *sequieta* per a anys...

Trobe que encara estem a temps de fer les coses bé. Perquè horta i terres de cultiu en tenim a l'abast, per continuar fent destrosses.

Tornava a parar a la sèquia mare, abans del motor de Sant Jaume, on comença justament el terme de Picanya.

